

PUOLUSTUSVALIOKUNNAN LAUSUNTO 2/2010 vp

Hallituksen esitys laiksi ampuma-aselain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta sekä kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksen ampuma-aseiden, niiden osien ja komponenttien sekä ampumatarvikkeiden laittoman valmistuksen ja kaupan torjumista koskevan lisäpöytäkirjan hyväksymisestä ja laiksi lisäpöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta

Hallintovaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 14 päivänä syyskuuta 2009 lähettäessään hallituksen esityksen laiksi ampuma-aselain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta sekä kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksen ampuma-aseiden, niiden osien ja komponenttien sekä ampumatarvikkeiden laittoman valmistuksen ja kaupan torjumista koskevan lisäpöytäkirjan hyväksymisestä ja laiksi lisäpöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta (HE 106/2009 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi hallintovaliokuntaan samalla määrännyt, että puolustusvaliokunnan on annettava asiasta lausunto hallintovaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- projektipäällikkö Mika Lehtonen, sisäasiainministeriö
- lainsäädäntöjohtaja Seppo Kipinoinen, puolustusministeriö

- apulaisosastopäällikkö Tuija Sundberg, Pääesikunta
- everstiluutnantti Heikki Pohja, Kaartin Jääkärirykmentti
- toiminnanjohtaja Pekka Tuunanen, Maanpuolustuskoulutusyhdistys (MPK)
- puheenjohtaja Harri Westerlund, Upseeriliitto ry
- puheenjohtaja Petteri Leino, Aliupseeriliitto ry
- puheenjohtaja Antti Kuivalainen, Päälysteliitto ry
- toiminnanjohtaja Janne Kosonen, Suomen Reserviupseeriliitto
- toiminnanjohtaja Olli Nyberg, Reserviläisliitto - Reservin Aliupseerien Liitto ry
- Ampuma-asetoimikunnan puheenjohtaja Arto Pulkki, Reserviläisurheiluliitto ry
- everstiluutnantti Juhani Sillanpää, Upseerien ampumayhdistys ry
- toiminnanjohtaja Risto Aarrekivi, Suomen Ampumaurheiluliitto ry

- edunvalvontajohtaja Markku Kojo, Suomen Lääkäriliitto
- puheenjohtaja Esko Hakulinen, Asealan elinkeinonharjoittajat ry
- lakityöryhmän puheenjohtaja Antti Sukuvaara, Asealan elinkeinonharjoittajat ry
- puheenjohtaja Jukka Sassi, Asehistorian Liitto r.y.
- puheenjohtaja Jari Mäkinen, Suomen Asehistoriallinen Seura ry
- toimitusjohtaja Jaakko Vottonen, Asetekno oy.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Yleisarvio hallituksen esityksestä

Hallituksen esityksellä ehdotetaan saatettavaksi voimaan YK:n tuliasepöytäkirjan sekä EU:n asedirektiivin muuttamisesta annetun direktiivin edellyttämät muutokset. Lisäksi ampumaselakiin ehdotetaan tehtäväksi kansallisista syistä johtuvia muutoksia.

Aselainsäädännön säädösten kansallista uudistamista koskeva hanke toteutetaan kahdessa vaiheessa. Ensimmäisessä vaiheessa eli nyt käsitellyssä olevassa hallituksen esityksessä on keskitytty erityisesti käsiaseiden luvansaannin edellytysten tiukentamiseen. Hankkeen toisessa vaiheessa uudistetaan ampumaratoja koskeva lainsäädäntö ja selvitetään tarve jousiaseiden ja tehokkaimpien ilma-aseiden luvanvaraistamiseen sekä kaasusumuttimia koskevien säännösten uudistamiseen.

Valiokunta keskittyy tässä lausunnossa oman toimialansa kannalta keskeisiin kysymyksiin. Valiokunta pitää hallituksen esitystä välttämättömänä ja tarpeellisenä hankkeena, jolla pyritään takaamaan yleinen järjestys ja turvallisuus. Tämä on keskeinen näkökohta koko esitystä arvioitaessa. Kenelläkään ei ole ehdotonta oikeutta ampuma-aseluvan saamiseen. Lupaviranomaisen on aina harkittava sekä yleiset että erityiset edellytykset aselupahakemusta käsiteltäessä. Valiokunta korostaa erityisesti, että resurssit on ohjattava ensimmäistä aselupaa hakevan henkilön taustojen ja sopivuuden selvittämiseen.

Hallituksen esityksen perustelujen mukaan ampuma-aselain muuttamisen tärkein tavoite on aseturvallisuuden lisääminen. Tähän päämäärään pyritään muun muassa aseluvan hakijan

ikärajan nostamisella sekä luvanhakijan sopivuuden aiempaa paremmalla seulonnalla ja valvonnalla. Ampuma-aseen hankkimisen yleiseksi alaikärajaksi ehdotetaan 18 vuotta ja käsiaseiden osalta 20 vuotta.

Käsiaseluvan saisi ensiksi enintään viiden vuoden määräaikaisena lupana. Jatkossa luvanhaltijan tulisi esittää viiden vuoden välein todistus aktiivisesta harrastuksestaan. Huoltajien suostumuksella rinnakkaislupa haulikkoon, kivääriin, pienoiskivääriin tai yhdistelmäaseeseen voidaan antaa metsästyslainsäädännön mukaan sallittua eläinten ampumista taikka ampumaurheilua ja -harrastusta varten myös 15 vaan ei 18 vuotta täyttäneelle henkilölle, joka muuten täyttää luvan saajaa koskevat edellytykset.

Valiokunta toteaa saamansa selvityksen perusteella, että hallituksen esitystä ei ole valmisteltu riittävällä tavalla eri intressi- ja sidosryhmien kanssa. Esityksestä annetut lukuisat hyvin perustellut lausunnot on jätetty pitkälti huomioimatta tavalla, jota ei voida pitää asianmukaisena lainvalmisteluna. Valiokunta näkee, että ampumaselainsäädännön uudistamisen seuraavassa vaiheessa etenkin ampuma-aselautakunnan asiantuntemusta tulee hyödyntää täysimääräisesti.

Käsillä olevassa hallituksen esityksessä on valiokunnan arvion mukaan lukuisia säännöksiä, joita on tarve muuttaa sen mahdollistamiseksi, että Suomessa voidaan jatkossakin harrastaa vastuullista, turvallista ja monipuolista ampumatoimintaa. Valiokunnan mielestä on keskeisen tärkeää varmistaa, että aselupakäytäntöihin liittyvät säännökset saadaan nyt asianmukaiseen kuntoon. Hallituksen esityksen muiden lisätarkastelua vaativien säännösten osalta valiokunta

näkee mahdolliseksi sellaisen järjestelyn, että niihin palataan aselainsäädännön uudistamistyön seuraavassa vaiheessa.

Valiokunta huomauttaa, että käsillä olevaan hallituksen esitykseen liittyy Kauhajoen koulusurmia selvittäneen tutkintalautakunnan 17.2.2010 luovuttama raportti, joka muun muassa suosittelee tietuustyypisten aseiden kieltämistä ja aselupaehtojen tiukentamista. Se ehdottaa myös muita toimia, joiden tarkoituksena on parantaa turvallisuutta, terveydenhuoltoa sekä vuorovaikutusta oppilaitoksissa. Valiokunta toteaa, että raportissa esitettyjen toimenpidesuositusten läpikäyminen on tehtävä perusteellisesti yhdessä eri sidosryhmien kanssa, eikä niihin voi näin ollen ottaa tässä vaiheessa tarkemmin kantaa.

Vapaaehtoinen maanpuolustustoiminta

Valiokunta korostaa, ettei uudistettu ampumasevelaki saa olla este sodan ajan reservin omaehtoisesta osaamisesta ylläpidolle ja kehittämiselle. Koulutetun ja osaavan reservin merkitys on välttämätön ja ratkaiseva perusta puolustusvoimien sodan ajan valmiuden kehittämisessä. Reservin suuresta koosta johtuen reserviläisten ampumataittoa ei kyetä ylläpitämään pelkästään puolustusvoimien kertausharjoituksissa. Reservin aktiivinen ja omaehtoinen ampumatoiminta, joka kuuluu kaikkien reserviläisjärjestöjen säännönmukaiseen perustoimintaan, ylläpitää koko maan puolustamiseen tarvittavaa suorituskykyä, kenttäkelpoisuutta ja maanpuolustustahtoa.

Ampumasevelain muutosesitykset korostavat ampumakilpailuun tähtäävää toimintaa. Reservin ampumataidon kannalta ei ole perusteltua, että ampumaurheiluksi tulkittaisiin ainoastaan sellaisten ampumalajien harrastaminen, jossa henkilö velvoitettaisiin osallistumaan myös kilpailutoimintaan.

Tyypillisiä puolustusvoimissa ja reserviläisjärjestöissä suoritettavia ammuntoja ovat palvelusasein suoritettavat kouluammunnat tai aseentaktiseen käyttöön valmentavat ammunnat (esimerkiksi tarkka-ampujatoiminta). Nämä eivät ole lajeja, joissa järjestetään kilpailutoimintaa. Reservin ampumasevelin ja aseentaktisyyden säi-

lyttämisen kannalta niitä on kuitenkin pidettäviä tärkeinä ammuntoina, ja niitä harrastetaan ja harjoitellaan yleisesti reserviläisjärjestöjen ampumatoiminnan osana. Valiokunta näkee, että aseentaktisyyttä käyttötarkoituksena (43 §) tulee huomioida myös vapaaehtoinen maanpuolustustoiminta ja siihen olennaisesti liittyvä ampumisen harjoittelu.

Käsiaseen hankkimisluvan saajaa koskevat edellytykset

Hankkimisluvan käsiaseeseen on nykyisen lain perusteella voinut saada käytännössä hyvin vähäisin selvityksin. Laissa ei ole ollut säännöksiä siitä, miten ampumaurheilu- ja harrastusperuste voidaan käytännössä osoittaa.

Ampumasevelin käsiaseita eli pistooleita, pienoispistooleita, revolvereja ja pienoispistooleita koskevia säännöksiä ehdotetaan muutettavaksi. Lakiehdotuksessa esitetään, että luvan näihin asetyyppeihin saisi jatkossa vain 20 vuotta täyttänyt henkilö. Käsiaseen ikärajan nostaminen 20 vuoteen on valiokunnan mielestä perusteltua erityisesti sitä taustaa vasten, että lupaviranomaisilla olisi käytettävissä huomattavasti enemmän taustatietoa hakijoista muun muassa asevelvollisuuden suorittamisen tai kutsuntoihin osallistumisen kautta.

Käsiaseen saisi aluksi enintään viiden vuoden määräaikaisena lupana, jonka jälkeen lupahaltijan tulisi esittää viiden vuoden välein todistus aktiivisesta harrastuksestaan. Esityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, että ikärajan nosto 20 vuoteen vaikeuttaisi 15–19-vuotiaiden henkilöiden käsiaseella tapahtuvaa ampumaharrastusta.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan tämä rajoite on erityisen ongelmallinen niille alle 20-vuotiaille henkilöille, jotka harrastavat ampumaurheilua ja kuuluvat Suomen Ampumaurheiluliiton maajoukkue- ja valmennusryhmiin. Puolustusvaliokunta ehdottaa hallintovaliokunnalle, että aktiivista kilpa-ammuntaa harrastavalle alle 20-vuotiaalle urheilijalle annetaan myös jatkossa poikkeuslupana tai erivapautena rinnakkaislupa nykyisen käytännön mukaisesti. Valiokunta huomauttaa, että ampumase-

lakiehdotuksen 54 §:n mukaan kivääriaseeseen voidaan antaa rinnakkaislupa ampumaurheilua varten myös 15 vuotta vaan ei 18 vuotta täyttäneelle henkilölle.

Ampumaseurat ja ampuma-asekouluttajat

Ampuma-asekouluttajaksi voidaan hyväksyä 1. lakiehdotuksen 45 d §:n mukaiset edellytykset täyttävä henkilö. Hyväksymisen edellytyksenä on muun muassa sisäasiainministeriön määrittelemän koulutuksen suorittaminen.

Ampumaseuralla tarkoitetaan yhdistyslain (503/1989) 4 §:n mukaisen luvan saanutta yhdistystä, jonka tarkoituksiin kuuluu harjoittaminen ampuma-aseiden käyttöön ja joka ei ole yksinomaan metsästystä varten. Tällaisia lakiehdotuksessa tarkoitettuja yhdistyksiä ovat 45 §:n yksityiskohtaisten perustelujen mukaan ampumaseurat ja reserviläisyhdistykset. Myös jotkut metsästysseurat ovat hakeneet kyseisen luvan. Valiokunta pitää tärkeänä, että myös Maanpuolustuskoulutusyhdistyksellä — jolla ei ole henkilöjäseniä — on mahdollisuus toimia koulutusorganisaationa myös käsiaseiden osalta.

Valiokunta toteaa, että ammattisotilaiden työtehtävien hoitamiseen kuuluu oleellisena osana erilaisten aseiden kanssa toimiminen. Ammattisotilaat ovat saaneet aseiden käyttöön perinpohjaisen koulutuksen. Puolustusvaliokunta huomauttaa, että ammattisotilaat ovat usein myös aktiivisia ammunnan harrastajia. Harrastustoiminnassaan he ylläpitävät ja parantavat ammattiin oleellisena osana kuuluvaa aseiden käytön osaamista ja osallistuvat valmennus- ja koulutustoimintaan eri yhteisöissä. Valiokunta toteaa, että kantahenkilökunnalla on velvollisuus ylläpitää ampumataitoa myös pistooleilla vuosittain. Ammattisotilaiden soveltuvuus tehtäväänsä testataan perusteellisesti valinnan yhteydessä ja sitä seurataan palvelusuran aikana toistuvasti. Edellä kuvattuun perustuen puolustusvaliokunta esittää hallintovaliokunnalle, että puolustusvoimien antama todistus harrastuneisuuden osoittamisesta rinnastetaan ampumaseuran antamaan todistukseen.

Valiokunta toteaa, että yhdistystoiminta on aina vapaaehtoista kansalaistoimintaa. Seuroilla

tulee jatkossakin olla mahdollisuus valita itse jäsenensä. Lakiehdotuksen perusteluissa kuitenkin todetaan, että käytännössä haja-asutusalueilla voi olla vain vähän vaihtoehtoja sen yhdistyksen suhteen, johon aseluvan hakija voi liittyä. Merkittävä osa suomalaisista asuu paikkakunnilla, joiden alueella ei ole talvisaikaan käytössä olevaa ampumarataa. Ampumaratoja on ylipäättään määrällisesti monin paikoin liian vähän. Erityisen ongelmallinen tilanne on pääkaupunkiseudulla. Valiokunnan näkemyksen mukaan tämä asettaa suomalaiset eriarvoiseen asemaan. Valiokunta huomauttaa lisäksi, että useilla reserviläisyhdistyksillä tai ampumaseuroilla ei myöskään ole aseita — eikä resursseja niiden hankkimiseen — joita voitaisiin antaa jäsenille harjoittelukäyttöön.

Ampumavalmennus tapahtuu myös usein yli seurarajojen. Useissa tapauksissa kaksi yhdistystä on jakanut eri toimintamuotojen vastuut keskenään. Asiantuntijakuulemisissa tuotiin esiin, että todistuksia harrastuksesta pitäisi pystyä antamaan myös muiden ampumaseurojen jäsenille, kuin vain oman seuran koulutettaville. Edellytyksenä todistuksen antamiselle olisi, että ampuma-asekouluttaja tuntee ammuntaa harrastavan henkilön ja että kouluttajalla on riittävät tiedot henkilön ampumaharrastuksesta. Valiokunta pitää tätä näkemystä perusteltuna. Valiokunta ilmaisee tässä yhteydessä huolensa siitä, että yhdistysten tosiasiallista toimintaa on hyvin vaikea valvoa viranomaisten toimesta. Harrastuneisuuden osoitus voidaan eri seuroissa osoittaa eri tavoilla.

Merkittävänä epäkohtana voidaan pitää myös sitä, että seuroille ja ampuma-asekouluttajille annetaan viranomaisluonteisia seuranta- ja valvontatehtäviä ilman, että seuroille annettaisiin minkäänlaisia lisäresursseja. Valiokunta pitää välttämättömänä, että yhdistysten toimintaa tuetaan asianmukaisesti kasvavan tehtäväkentän myötä.

Perustuslakivaliokunta toteaa lausunnossaan (PeVL 18/2010 vp), että ampumaseuran jäsenyys hankkimisluvan ehtona merkitsisi käytännössä sitä, että yhdistyksen päätös olla ottamatta henkilöä yhdistyksen jäseneksi muodostuisi rat-

kaisevaksi luvan saamisen kannalta. Perustuslakivaliokunta linjaakin, että ampumaseuran ampumaseurakouluttajan antamalla todistuksella voidaan riittävän luotettavasti osoittaa hakijan ampumaurheilun ja -harrastuksen aktiivisuus ja vakiintuneisuus eikä ampumaseuran jäsenyyttä ole syytä säätää hankkimisluvan edellytykseksi. Tämän tarkistuksen tekeminen on edellytyksenä sille, että lakiehdotus voidaan tältä osin käsitellä tavallisen lain säätämisympäristössä.

Puolustusvaliokunta huomauttaa tässä yhteydessä, että perustuslakivaliokunnan vaatiman säännösmuutoksen jälkeenkin on nähtävissä tilanne, jossa ampumaseuroille tulee merkittäviä lisätehtäviä. Ampumaseuran ampumaseurakouluttajan tulee pystyä tosiasiallisesti seuraamaan ampumaseurakoulutusta hakeneen henkilön säännöllistä harjoittelua. Valiokunta näkee, että tällaisen harjoittelutoiminnan seuranta on monin paikoin toteutettavissa ainoastaan ampumaseuratoimintaan jollain tavalla kytkeytyvällä mekanismilla. Puolustusvaliokunta esittää, että hallintovaliokunta ottaa mietinnössään tarkemmin kantaa siihen, kuinka 45 §:n edellyttämä aktiivinen ampumaharrastus on käytännössä osoitettavissa tilanteessa, jossa hankkimisluvan hakija ei kuulu ampumaseuraan.

Pakollinen kahden vuoden harjoittelujakso

Käsiaseiden saamisen yhtenä edellytyksenä on, että hakija on lupaa haettaessa ampumaurheilu- ja harrastusperusteella harrastanut ammuntaa vähintään kaksi vuotta ja saanut harrastuksestaan todistuksen yhdistyksen ampumaseurakouluttajalta. Ampumaurheilun ja -harrastuksen aktiivisen harrastamisen muotoja olisivat 45 §:n 4 momentin perustelujen mukaan lajiharjoittelu, kilpailuihin osallistuminen, kilpailuissa toimihenkilönä toimiminen, lajin valmentaminen sekä aseiden käyttöön kouluttaminen. Nämä harrastuksen muodot huomioitaisiin harrastuksen aktiivisuutta arvioitaessa. Harrastuksen kertamäärästä säädettäisiin tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Ammattisotilaiden osalta valiokunta pitää aiemmin todetun mukaisesti järkevänä käytäntönä sitä, että puolustusvoimien antama todistus ammatin kautta saadusta harjaantu-

misesta käsiaseiden käyttöön vapauttaisi heidät kahden vuoden pakollisesta harjoitusajasta ja yhdistykseen liittymisen pakosta.

Vaatimus kahden vuoden pakollisesta harjoittelusta ja kuulumisesta yhdistykseen ennen ensimmäisen käsiaseiden myöntämistä on asiantuntijoiden mukaan ongelmallinen. Sitoutuminen harrastukseen ei asiantuntija-arvioiden mukaan riipu harjoittelussa käytettävästä asetyypistä eikä esitetyn määräajan pidentämisestä. Lisäksi tuotiin esiin, että myös ilma-aseilla suoritettava harjoittelu olisi otettava huomioon aseiden myöntämistä harkittaessa. Ilma-aseiden hyväksyntä harjoitteluaseeksi poistaisi myös sen ongelman, joka aiheutuu vuosiharjoittelurytmistä. Ruutiasekausi kestää useimmiten vain puoli vuotta keväästä syksyyn.

Edellä kuvatun perusteella puolustusvaliokunta ehdottaa hallintovaliokunnalle, että vaadittu harjoittelu-aika lyhennetään 6—12 kuukauteen. Lyhyempi harjoittelujakso mahdollistaisi valiokunnan mielestä myös 2 vuoden harjoittelujaksoa paremmin hakijan intensiivisemmän ja paremmin kontrolloidun seurannan ja harrastamisen tosiasiallisen laadun osoittamisen. Mikäli harjoittelu-aika halutaan säilyttää hallituksen esityksessä kuvatun mukaisena puolustusvaliokunta esittää, että suoritettu varusmiespalvelus tai naisten vapaaehtoinen asepalvelus otetaan täysimääräisesti huomioon laskettaessa kahden vuoden määräaika-aseen hallussapitoluvan hankkimiseksi niiden henkilöiden osalta, joiden tehtäviin on varusmiespalveluksen aikana kuulunut käsiaseiden aktiivinen käyttö (esimerkiksi sotilaspoliisit).

Luvanhakijan ja -haltijan henkilökohtaisen sopivuuden seulonta ja valvonta

Selvitettäessä keinoja väkivaltaisen käyttäytymisen ennalta ehkäisyyn on yhtenä keskeisenä toimenpiteenä pidetty viranomaisten välisen tiedonvaihdon tehostamista. Saadun selvityksen mukaan väkivaltaisen käyttäytymisen ennakoimista ja ennalta ehkäisemistä selvitetäessä myös terveys- ja mielenterveystiedolla on merkitystä. Tiedot ovat oleellisia myös määriteltäessä asevelvollisen palveluskelpoisuutta. Palve-

luskelpoisuuden yksi keskeinen arviointiperuste on se, että henkilö ei ole vaaraksi omalle eikä muiden turvallisuudelle.

Hallituksen esityksessä luvanhakijan ja -haltijan henkilökohtaisen sopivuuden valvontaa esitetään tehostettavaksi muun muassa siten, että poliisilla olisi oikeus saada puolustusvoimilta asepalveluksen suorittamista ja palveluskelpoisuuden arviointia koskevia välttämättömiä tietoja. Asevelvollisen luvanhakijan olisi lupaa hakiessa esitettävä selvitys suoritetusta varusmies- tai siviilipalveluksesta taikka sen lykkäyksen tai keskeytyksen syystä. Valiokunta pitää tärkeänä, että tieto asevelvollisen palveluskelpoisuuden arviointiin liittyvistä muutoksista siirtyisi välittömästi myös poliisista puolustusvoimiin.

Puolustusvoimien puolelta tuotiin esiin, että sotilasviranomaisen oma-aloitteisuuteen perustuva ilmoitus vaatii puolustusvoimien sisällä annettavaa tarkempaa ohjeistusta, jotta käytännöt olisivat yhtenevät eri puolilla maata. Valiokunta pitää tällaisen ohjeistuksen laatimista välttämättömänä toimenpiteenä. Yhdenmukaisten käytäntöjen tarpeellisuutta korostaa esimerkiksi se seikka, että varusmiespalveluksen aikana saatu kurinpitoseuraamus ei välttämättä osoita henkilöä sopimattomaksi pitämään hallussaan ampuma-asetta. Valtaosa kurinpitoseuraamuksista liittyy palveluksesta myöhästymisiin ja muihin vastaaviin tekoihin, joilla ei lähtökohtaisesti ole merkitystä aselupaharkinnan kannalta. Sen sijaan palveluksen keskeyttäminen asevelvollisuuslain tarkoittamalla palvelusturvallisuusperusteella on jo lupaharkinnan kannalta oleellinen tieto.

Puolustusvoimien asiantuntijat kiinnittivät huomiota myös siihen, että hallituksen esitys saattaa jättää selvitysvelvollisten ja toisaalta sotilasviranomaisten ilmoitusoikeuden ulkopuolelle ryhmän henkilöitä, joiden osalta on mahdollista, että joukko-osaston komentaja on keskeyttänyt heidän asepalveluksensa jo alkuvaiheessa esimerkiksi sairauden, ilmeisen sopimattomuuden tai muun vastaavan syyn perusteella. Käytännössä tässä ryhmässä on kysymys naisten vapaaehtoista asepalvelusta suorittavista henkilöistä, joiden palvelus keskeytetään 45 päi-

vän kuluessa palveluksen aloittamisesta esimerkiksi sopimattomuuden perusteella. Asevelvollisuusrekisterissä ei ylläpidetä ennen 45 päivän täyttymistä kotiutettujen naisten tietoja. Valiokunta pitää tärkeänä, että myös tämä henkilöryhmä otetaan huomioon ampuma-aselessa.

Luvanhakijan tulee suorittaa 1. lakiehdotuksen mukainen soveltuvuustesti (45 c §). Lisäksi lupaviranomaiselle annettaisiin oikeus saada luvanhakijasta ja -haltijasta terveystietoja hakijan suostumuksella. Terveystietojen ammattihenkilöstöllä olisi myös oikeus salassapitosäännösten estämättä tehdä ilmoitus poliisille henkilöstä, joka ei olisi sopiva aseluvan haltijaksi (114 §). Valiokunnan saaman selvityksen mukaan ilmoituksella ei luovuteta terveystietoja. Ilmoitusoikeudesta säädettäisiin tarkemmin asetuksella.

Hallituksen esityksen perustelujen mukaan poliisin tiedonsaantioikeuksien tehostumisen ja soveltuvuustestin käyttöönoton jälkeen olisi tarkoituksenmukaista, että lääketieteellistä arviota ei pyydetä säännönmukaisesti, vaan ainoastaan silloin, kun saatujen tietojen tai haastattelun perusteella olisi syytä epäillä luvanhakijan henkilökohtaista sopivuutta. Lääketieteellinen arvio sisältäisi lääkärin ammattihenkilönä tekemän arvion siitä, onko luvanhaltijalla sellainen sairaus tai mielenterveyden ongelma, että häntä olisi pidettävä sopimattomana pitämään hallussaan ampuma-asetta. Poliisi ei esityksen perustelujen mukaan tarvitsisi hakijasta lääketieteellistä diagnoosia, vaan edellä kuvatun arvion. Arvion tulee kuitenkin aina olla sellainen, että sen perusteella lupaviranomainen voi arvioida, onko henkilöä pidettävä sopivana ampuma-aseen haltijaksi.

Soveltuvuustestin pohjana on tarkoitus käyttää puolustusvoimien asevelvollisten testaukseen käyttämää niin sanottua P2 -testiä. Soveltuvuustestissä mitattaisiin luvanhakijan väkivaltaisuutta, väkivallan ihannointia, paineensietokykyä ja vastaavia ominaisuuksia. Testin tulosta ei voida käyttää kielteisen lupapäätöksen perusteluna, mutta testin perusteella hakijalta voidaan pyytää lisäselvitystä terveydentilasta, kuten lääkärintodistus.

Valiokunta pitää edellä kuvattuja aseluvan hakijan terveystilan selvittämistä koskevia mekanismeja perusteltuina. Valiokunta painottaa, että resursseja tulee ohjata ennen kaikkea aselupaa ensimmäistä kertaa hakevan hakijan taustojen ja soveltuvuuden testaamiseen. Lakiehdotuksessa esitetyt muutokset koskettavat kuitenkin kaikkia niitä, jotka hakevat uutta aselupaa, siis myös nykyisiä aseluvanhaltijoita. Valiokunta ilmaisee huolensa siitä, missä määrin resursseja pystytään tosiasiallisesti kanavoimaan ensimmäistä aselupaa hakevan henkilön soveltuvuuden ja taustojen tutkimiseen, sillä uusintalupien käsittely vie merkittävästi rajallisia voimavaroja. Valiokunta toteaa lisäksi, että riskienhenkilöiden tunnistaminen on esitettyjen parannusten jälkeenkkin huomattavan vaikeaa.

Ampuma-aseiden deaktivointi

Hallituksen esityksen yhtenä tavoitteena on aiempaa paremmin estää deaktivoitujen aseiden muuttaminen toimintakuntoisiksi. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan aseiden deaktivointia onkin syytä oleellisesti tehostaa nykyisestä. Deaktivoituja aseita on nyt pystytty muuttamaan takaisin toimiviksi aseiksi aivan liian helposti, ja ongelma on kasvamaan päin.

Ampuma-aselakiehdotuksen 112 b §:ssä todetaan, että esityksen tultua voimaan ampuma-aseen deaktivoinnin voisi tehdä vain asealan elinkeinoharjoittaja. Puolustusvoimat hoitaa nykyisin itse käytöstä poistamiensa aseiden deaktivoinnin. Tämä käytäntö voisi esityksen perusteella jatkua. Sen sijaan puolustusvoimien luovuttaessa ampuma-aseen ulkopuoliselle puolustusvoimissa tehty deaktivointi ei lain mukaan olisi pätevä. Valiokunta ei pidä ehdotusta tältä osin perusteltuna. Puolustusvoimilla on aseiden deaktivoinnissa vankka ammattitaito ja pitkä kokemus. Myös puolustusvoimissa tehty aseiden deaktivointi tulee valiokunnan mielestä rinnastaa asealan elinkeinoharjoittajan tekemään deaktivointiin.

Puolustusvoimat toi kuulemisissa lisäksi esiin, että puolustusvoimien aseissa oleva tornitunnus tulee mitätöidä niissä tapauksissa, joissa puolustusvoimien ampuma-ase siirtyy yksityis-

henkilölle. Tällainen poistomerkintä voidaan tehdä esimerkiksi tekemällä rasti tornitunnuksen päälle.

Muita huomioita ampuma-aselakiehdotuksesta

Puolustusvaliokunnan kuulemilla asiantuntijoilla oli edellä mainittujen huomioiden lisäksi myös lukuisia muita muutosesityksiä esitettyihin säännöksiin. Saadun selvityksen mukaan ongelmallisina kohtina 1. lakiehdotuksessa pidettiin erityisesti harrastuksen jatkamisen osoittamista 5 vuoden välein (53 a §), ampuma-aseen ja sen osien määritelmän tulkinnanvaraisuutta (2—3 §), poikkeuksia luvanvaraisuudesta (19 §) sekä ampuma-aseen säilyttämisen tarkistamista (106 b §). Harrastuksen jatkumisen osoittamista koskevan 53 a §:n osalta valiokunta huomauttaa, että säännöksen perusteluissa ei oteta lainkaan kantaa metsästys- tai ampumaharrastuksen loppumisen jälkeiseen tilaan, joka viranomais-toiminnassa tulisi myös huomioida. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan erityisesti väestön ikääntymisen takia aktiiviikäytöstä poistuvia aseita tulee olemaan 10 vuoden tarkastelujaksolla noin 500 000 kappaletta.

Voimassa olevan ampuma-aselain 19 §:n 1 momentin 2 kohdassa säädetään, ettei luvanvaraista ole sellaisten aseiden osien hankkiminen ja hallussapito, joiden hankkijalla tai hallussapitäjällä on oikeus kyseisiä aseiden osia vastaavista aseiden osista kootun ampuma-aseen hallussapito. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan käytännössä aseiden osia on voinut tuoda maahan määrättömästi ja koota osista uusia toimivia aseita. Valiokunnalle esitettiin, että etenkin aseiden rungon tulisi aina olla hallussapitoluvan alainen aseiden osa. Valiokunta esittää, että hallintovaliokunta ottaa tämän huomioon mietinnössään.

Ongelmana pidettiin myös sitä, että mustaruutiaseita ei ole huomioitu lakiesityksessä. Mustaruutiaseiden osalta esitettiin niiden rinnastamista haulikkoon, kivääriin, pienoiskivääriin ja yhdistelmäaseeseen hankkimisen ja hallussapidon ja rinnakkaisluvan osalta.

Yhteenveto

Edellä kuvattuun viitaten valiokunta toteaa, että hallituksen esityksessä on lukuisia ongelmakohtia ja epäselvyyksiä, jotka voivat merkittäväällä tavalla hankaloittaa vastuullista ja turvallista ampumatoimintaa. Valiokunnan mielestä on kuitenkin selvää, että ampuma-aselakia on välttämätöntä kiristää tavalla, joka pyrkii minimoimaan aseilla tehtävät väkivallanteot. Sisäasiainministeriön antaman selvityksen mukaan Suomen ampuma-aselainsäädäntö ei esityksen voimaantulon jälkeenkään ole kansainvälisesti tarkastellen poikkeuksellisen tiukka.

Valiokunta toteaa, että erityistä huomiota tulee kiinnittää sisäasiainministeriön ja poliisin ohjeistukseen, jotta lain soveltamiskäytännöt olisivat yhtenevät eri puolella maata. Valiokunta pitää tutkimisen arvoisen asiana myös sen selvittämistä, pitäisikö ampuma-aseen hankkineet henkilöt velvoittaa suorittamaan niin sanottu ampumakortti. Kortti olisi tarkoitettu niille aloittaville ampujille, joilla ei juurikaan ole kokemusta ampumisesta.

Valiokunta korostaa lisäksi, että moniin ongelmallisiksi koetuista säännösehdoista on mahdollista vaikuttaa laatimalla sellainen valtioneuvoston asetus, joka ottaa erityisesti reserviläisjärjestöjen toiminnalliset tarpeet huomioon. Yksi keskeinen kysymys, josta säädellessä tarkemmin valtioneuvoston asetuksessa, on aktiivisen ampumaurheilun ja -harrastuksen osoittaminen käsiaseiluvan saamisessa. Asetuksessa on määriteltävä yksiselitteisesti, mitä on aktiivinen ampumaurheilu ja -harrastus — muun muassa vaadittavien harjoittelukertojen määrä — jotta tulkintakäytännöt olisivat yhtenevät eri puolilla Suomea. Valiokunta pitää tärkeänä, että asetuksessa huomioidaan myös Suomen haastavat sääolosuhteet sekä ilmapistoolilla tapahtuva harrastuksen osoittaminen.

Myönnettyt ampuma-aseluvat ja niiden perusteella hallussa pidettävät ampuma-aseet rekisteröidään aserekisteriin. Aserekisterissä oli tammikuussa 2009 lähes 1,9 miljoonaa asetta rinnakkaisluvat huomioiden. Luvallisten käsiasei-

den määrä oli noin 250 000. Luvanhaltijoita oli puolestaan noin 670 000 sisältäen sekä luonnolliset henkilöt että yhteisöt.

Valiokunta korostaa, että ajan tasalla oleva aserekisteri on keskeinen valvonnan työkalu. Valiokunta painottaa, että ilman toimivaa aserekisteriä viranomaisilla ei voi olla valtakunnallisesti kattavaa ampuma-aselupien seurantajärjestelmää. Ajantasainen ja toimiva aserekisteri on oleellisen tärkeä väline myös kansalaisten oikeusturvan kannalta. Hallituksen esityksessä kuitenkin todetaan, että aserekisteri on teknillisesti ja toiminnallisesti vanhentunut järjestelmä. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan jopa 30—40 % aserekisterin tiedoista on virheellisiä, ja aserekisterissä on merkittävä määrä virheellisillä tunnistetiedoilla olevia aseita. Valiokunta pitää erittäin kiireellisenä hankkeena rekisterin uudistamista, joka sisäasiainministeriössä on jo käynnistynyt.

Aserekisterin ylläpito vaatii huomattavia lisäresursseja aselupia myöntäville tahoille, jotta järjestelmä toimii toivotulla tavalla. Yksinomaan vanhentuneiden tai suoranaisesti virheellisten tietojen poistaminen uudesta rekisteristä tulee olemaan mittava hanke, jota ei voida nykyresursseilla tehdä. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan aserekisterin virheiden oikaisu vaatisi noin 10—20 henkilön 3—5 vuoden mittaisen työpanoksen.

Myös lupavalvontatehtävissä jo toimivien viranomaisten resursseihin ja ammattitaitoon tulee kiinnittää huomiota. Koko maan kattavaa koulutusta aserekisterin käyttöön on viimeksi annettu vuonna 1998, kun rekisteri otettiin käyttöön. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan aselupa-asioita hoidetaan pääsääntöisesti muiden tehtävien ohella.

Lausunto

Lausuntonaan puolustusvaliokunta esittää,

että hallintovaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 4 päivänä toukokuuta 2010

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Juha Korkea-aho /kesk	Jaakko Laakso /vas
vpj.	Olli Nepponen /kok	Reijo Laitinen /sd
jäs.	Thomas Blomqvist /r	Juha Mieto /kesk
	Juha Hakola /kok	Lauri Oinonen /kesk
	Hanna-Leena Hemming /kok	Reijo Paajanen /kok
	Reijo Kallio /sd	Sari Palm /kd
	Saara Karhu /sd	Eero Reijonen /kesk
	Inkeri Kerola /kesk	vjäs. Eero Akaan-Penttilä /kok.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Heikki Savola.